

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شاسنامه رشته

ادبیات

مدرسه علمیہ عالی نواب

معرفی اجمالی رشته

رشته زبان و ادبیات عرب در سطح ۳ و ۲، بر مطالعه نظام‌مند زبان، ساختار و محصولات ادبی عربی-قرآنی تمرکز دارد. این رشته را می‌توان در چهار محور اصلی خلاصه کرد:

۱. زبان‌شناسی و بلاغت:

بررسی علمی ساختار زبان عربی شامل «صرف» (ساخت واژه)، «نحو» (دستور زبان) و «بلاغت» (علم معانی، بیان و بدیع) و «مکالمه عربی» که هدف در این بخش، شناخت دقیق مکانیزم‌های زبان برای درک ساختار متون و تحلیل هنری کلام و قدرت بر ارتباط‌گیری با عرب‌زبان و جهان عرب است.

۲. تاریخ ادبیات و متون:

مطالعه تحولات ادبیات عربی در دوره‌های مختلف تاریخی (جاهلی، اموی، عباسی، اندلس و معاصر). این بخش شامل خوانش و تحلیل آثار شاخص نظم (شعر) و نثر، و شناخت سبک‌ها و جریان‌های ادبی هر دوره است.

۳. نقد ادبی و نظریه‌پردازی:

به‌کارگیری نظریات نقد ادبی کلاسیک و مدرن برای واکاوی متون. در این بخش، ادبیات به عنوان پدیده‌ای اجتماعی و فرهنگی مورد بررسی قرار می‌گیرد تا لایه‌های پنهان فکری و فلسفی آن آشکار شود.

۴. مطالعات تطبیقی و تراث‌شناسی:

بررسی پیوندهای ادبیات عرب با سایر حوزه‌ها (به‌ویژه ادبیات فارسی) و همچنین پرداختن به «تراث» (میراث مکتوب) که شامل بازخوانی منابع اصیل ادبی، تاریخی، کلامی و فقهی است.

ضرورت تحصیل، بیان اهمیت و فواید

به دلیل چیرگی «متن محوری» در اسلام (قرآن و حدیث اهل بیت علیهم السلام) و به تبع آن در نظام آموزشی حوزه‌های علمیه، برخورداری از مهارت متن‌خوانی و متن‌فهمی، شرط لازم آموزش و پژوهش در دانش‌های دینی و حوزوی است.

ازسویی دیگر، خوانش درست متن و فهم دقیق آن به آشنایی و درک و تسلط بر ادبیات عربی وابسته است. در خوانش درست و فهم شایسته متن به آگاهی از معانی واژگان (معناشناسی)، ساخت‌واژه‌ها (صرف)، ساختار جمله‌ها (نحو) و آرایه‌های سخن و بیان (بلاغت) نیازمندیم.

ارتباط این رشته با سایر رشته‌های تخصصی و شئون طالبگی

ادبیات همچون منطق (مقدمه فلسفه) و اصول (مقدمه فقه) از دانش‌های آلی است. دانش‌های مقدماتی و آلی، مقدمه و واسطه فراگیری دانش‌های دیگر قلمداد می‌شود. از سویی دیگر؛ در فهم منابع اصیل دین خاتم؛ یعنی قرآن و سنت به آگاهی از دانش‌های ادبی نیازی به چون و چرا داریم.

این آگاهی از آشنایی آغاز و به درک، تسلط و اشراف و اجتهاد منتهی می‌شود. بهره‌مندی شایسته از دانش‌های ادبی در درک ظرفیت‌ها و ظرایف زبان قرآن حکیم و سنت گفتاری معصومان (علیهم السلام) لازم است.

امتدادات علمی

رشته سه‌گرایش دارد: مطالعات ترجمه، ادبیات و آموزش زبان.

فرصت های شغلی و عرصه های طلبگی

با تحصیل در رشته تخصصی ادبیات عرب در مدرسه علمیه نواب، طلاب علاوه بر تعمیق بنیه ادبی و زبانی خود، برای طیفی از فعالیت های علمی و تبلیغی آماده می شوند. مهم ترین عرصه ها به طور خلاصه چنین است:

۱. تدریس و تعلیم

- تدریس صرف، نحو، بلاغت و متون ادبی در سطوح مختلف حوزه.
- همکاری با مدارس علمیه، مؤسسات آموزش حوزوی و حتی دانشگاه ها دروس زبان و ادبیات عرب.

۲. پژوهش های قرآنی، حدیثی و حوزوی

- مشارکت در طرح های تحقیقاتی مراکز قرآنی، حدیثی و پژوهشگاه های حوزوی، به ویژه در حوزه تفسیر ادبی قرآن، تحلیل بلاغی آیات و روایات.
- تصحیح، تحقیق و تعلیق بر متون کهن عربی (تراث)، از جمله آثار فقهی، اصولی، کلامی و ادبی.

۳. نقد و تحلیل متون دینی و فکری

- تحلیل دقیق متن های عربی معاصر (بیانیه ها، مقالات، آثار فکری و ادبی جهان عرب) برای مراکز علمی و اندیشکده ها.
- ارزیابی ترجمه ها و تدوین متون درسی بر پایه فهم صحیح ادبی و نحوی.

۴. تبلیغ و ارتباطات بین المللی

- حضور در عرصه تبلیغ خارج از کشور، به ویژه در کشورهای عرب زبان، به دلیل توانایی مکالمه، فهم متون و سخنرانی به زبان عربی.
- شرکت و ایفای نقش در نشست ها، همایش ها و گفت و گوهای بین الادیانی و بین المذهبی که زبان رسمی یا مشترک آن عربی است.

۵. تألیف، ترجمه و تولید محتوا

- تألیف متون آموزشی برای دروس ادبیات عرب در حوزه و دانشگاه.
- ترجمه آثار علمی، دینی و ادبی از عربی به فارسی و بالعکس، برای ناشران، مراکز علمی و رسانه ای.
- تولید محتواهای تخصصی (مقاله، کتاب، متن درسی، تحلیل ادبی) برای مجلات حوزوی و مراکز پژوهشی.

۶. پشتیبانی علمی سایر رشته های حوزوی

- ایفای نقش «متخصص متن» در گروه های فقهی، اصولی، تفسیری و کلامی برای حل ابهام های زبانی و ادبی متون اصلی.
- کمک به بازنویسی و ساده سازی متون درسی سنتی بر پایه قواعد صحیح ادبی.

میزان توانمندی و استعداد مورد نیاز در این رشته

برای ورود به رشته تخصصی ادبیات عرب، طلبه باید به‌طور خلاصه این شرایط را داشته باشد:

۱. بنیه علمی مناسب در ادبیات پایه

- فهم صرف و نحو و بلاغت در حد کتاب‌های متعارف حوزه
- نمرات و عملکرد قابل قبول در دروس ادبیات عرب

۲. استعداد و هوش زبانی

- توان حفظ و به‌خاطر سپردن واژگان و ساختارها
- دقت در اعراب، معانی دقیق واژه‌ها و ترکیب‌های نحوی

۳. روحیه پژوهشی و صبر مطالعه متن

- حوصله کار با متون کهن و فرهنگ‌لغت‌ها
- علاقه به خواندن متن عربی اصلی، نه فقط ترجمه

۴. قدرت تحلیل و نگارش

- توانایی نسبی فهم و تحلیل متن، نه صرفاً ترجمه تحت‌اللفظی
- توان نسبی نگارش منظم به فارسی و در حد امکان به عربی

اگر طلبه در ادبیات پایه قوی است، متن عربی را دوست دارد و حوصله کار دقیق و ریزبینانه روی متن را دارد، برای این رشته مناسب است.

و جوه تمایز با سایر رشته‌های مشابه

و جوه تمایز رشته ادبیات عرب با سایر رشته‌های حوزوی در سه نکته خلاصه می‌شود:

۱. **محدوریت «متن»** در سایر رشته‌ها، متن عربی ابزاری برای رسیدن به «معنای دینی» (تفسیر، فقه، کلام) است؛ اما در ادبیات عرب، خودِ ساختار، سبک و معماری کلام موضوع مطالعه و پژوهش تا به درستی تحلیل شود تا در دیگر علوم به‌کارگیری شود.

۲. **عمق تحلیلی** این رشته به جای گذشتن از روی متن برای رسیدن به محتوا، بر «چگونگی تولید معنا» (نحو، صرف، بلاغت و سبک‌شناسی) تمرکز عمیق و تخصصی دارد.

۳. **دیدگاه تمدنی و تاریخی:** ادبیات عرب تنها به قواعد نمی‌پردازد، بلکه تحولات فکری، جریان‌های ادبی و میراث مکتوب (تراث) را به عنوان یک پدیده تاریخی و تمدنی تحلیل می‌کند.

خلاصه در یک جمله: رشته ادبیات عرب به دنبال **«شناخت فنی مهندسی کلام»** است، و به دنبال آن در پس **«استخراج پیام از کلام»** هستند.

فراگیری علوم و مهارت‌هایی برای پیشرفت و اثرگذاری بیشتر

برای اینکه یک طلبه متخصص در رشته ادبیات عرب، به جایگاهی اثرگذار، مولد و کارآمد برسد، تنها تکیه بر متون کلاسیک کافی نیست. تسلط بر «علوم و مهارت‌های مکمل» در کنار ادبیات عرب، دایره توانمندی‌های او را دوچندان می‌کند:

۱. علوم مکمل (دانش‌های پیوندی)

- **علوم قرآنی و حدیثی:** برای اینکه ادبیات را در خدمت فهم عمیق وحی قرار دهید، باید بر مبانی علوم قرآنی و روش‌های نقد حدیث مسلط باشید تا تحلیل‌های ادبی شما به «تفسیر به رأی» یا سطحی‌نگری منجر نشود.
- **منطق و فلسفه:** ادبیات عرب سرشار از ظرافت‌های عقلی و استدلالی است. آشنایی با منطق، ذهن را برای درک ساختارهای پیچیده نحوی و بلاغی سامان می‌دهد.
- **جامعه‌شناسی و تاریخ جهان اسلام:** برای درک «بستر تاریخی» متون ادبی و تحلیل شرایط سیاسی-اجتماعی حاکم بر آثار نویسندگان عرب، شناخت تاریخ تمدن و جامعه‌شناسی ضروری است.

۲. مهارت‌های فنی و ابزاری

- **فناوری اطلاعات و علوم دیجیتال:** امروزه پژوهشگر بدون تسلط بر کتابخانه‌های دیجیتال (مانند المکتبه الشامله و نور) و وب‌گردی صحیح در زمینه ادبیات عربی، از دنیای علم عقب می‌ماند.
- **مهارت ترجمه تخصصی:** یادگیری فنون و نظریات ترجمه (ترجمه از عربی به فارسی و بالعکس)، شما را از یک «خواننده متن» به یک «پل فرهنگی» تبدیل می‌کند.

- **آشنایی با زبان‌های خارجی (انگلیسی یا فرانسوی):** بسیاری از نظریات نقد ادبی مدرن که امروز در دانشگاه‌های جهان عرب تدریس می‌شود، از متون غربی ترجمه شده‌اند. تسلط بر یک زبان خارجی، دسترسی شما را به این نظریات دست‌اول بسیار آسان می‌کند.
- **نگارش علمی و روش‌مند:** توانایی نوشتن مقاله علمی-پژوهشی طبق استانداردهای بین‌المللی، کلید ورود شما به مجامع علمی جهان اسلام است.

اساتید پرچم

حجت الاسلام حسین کندری	حجت الاسلام عباس عبدالله پور	حجت الاسلام مهدی رضایی
دکتر علی نوروزی	حجت الاسلام مرتضی شوشتری	حجت الاسلام علی برادران

تاسیس ۱۴۸۶ هـ ق
مدرسه علمیه عالی نوات

کتاب شاخصی و منابع اصلی

منابع اصلی رشته ادبیات عرب در حوزه علمیه، در سه دسته‌بندی «نحو و صرف»، «بلاغت» و «متون ادبی/تاریخ ادبیات» جای می‌گیرند. این کتاب‌ها به عنوان ستون‌های فقرات این رشته شناخته می‌شوند:

۱. حوزه نحو و صرف (قواعد زبان)

- مَغْنَى اللَّيْبِيبِ عَنِ كُتُبِ الْأَعْرَابِ (ابن هشام)
- شرح شافیه (رضی‌الدین استرآبادی)
- شرح کافیہ
- معانی النحو
- المستقصى فی علم التصریف
- و بسیاری از کتب قدیم و معاصر ...

۲. حوزه بلاغت (زیبایی‌شناسی زبان)

- مطول
- دلائل الإعجاز و أسرار البلاغۃ (عبدالقاهر جرجانی)
- مختصر المعانی (تفتازانی)
- البیان و التبیین (جاحظ)
- و بسیاری از کتب قدیم و معاصر ...

۳. حوزه تفسیر و قرآن

- تفاسیر ادبی اعم از مجمع البیان، التحریر و التنویر، الکشاف، الموسوعۃ البلاغیۃ و و بسیاری از کتب قدیم و معاصر ...

کتب مطالعاتی حوزه علوم قرآنی مانند التمهید فی علوم القرآن

سایت ها و نشریات مرتبط

۱. ادب عربی (فصلنامه)، دانشگاه تهران
۲. پژوهش های ترجمه در زبان و ادبیات عربی (دو فصلنامه)، دانشگاه علامه طباطبایی
۳. پژوهشنامه نقد ادب عربی (دو فصلنامه)، دانشگاه شهید بهشتی
۴. زبان و ادبیات عربی (فصلنامه)، دانشگاه فردوسی
۵. نقدنامه زبان و ادبیات عربی (دو فصلنامه)، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۶. نقد ادب معاصر عربی (دو فصلنامه)، دانشگاه یزد
۷. بحوث فی اللغة العربیة و آدابها (دو فصلنامه)، دانشگاه اصفهان
۸. إضاءات نقدیة فی الادبیین العربی و الفارسی (فصلنامه)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج
۹. جستارهای ادب عربی (دو فصلنامه)، مدرسه علمیه عالی نواب

مزایای تحصیل رشته فوق در مدرسه نواب

۱. تحصیل در تنها مدرسه تخصصی رشته ی ادبیات در کل خراسان بزرگ
۲. ایجاد مهارت تخصصی در ترجمه، نگارش و مکالمه عربی
۳. استفاده از فضای فرهنگی و تربیتی مبنی بر ارزش ها و سیاست ها کلان انقلاب اسلامی
۴. آشنایی با ظرایف بلاغی، ادبی و اعجاز بیانی قرآن
۵. زمینه سازی برای فعالیت های علمی، پژوهشی و بین المللی
۶. امکان و زمینه تحصیل در مقطع سطح چهار رشته ادبیات عربی با گرایش ترجمه بلاغی
۷. بهره مندی از استادان شایسته و ادیب
۸. برخورداری از شهریه تکمیلی ویژه رشته ادبیات
۹. گذراندن دوره مهارتی آموزشی مکالمه عربی
۱۰. اولویت در بکارگیری برای تدریس دانش های ادبی